
OVERKOEPELENDE FUSIEBIBLIOTHEEK BINNEN DE FEDERALE OVERHEIDSDIENST VOLKSGEZONDHEID, VEILIGHEID VAN DE VOEDSELKETEN EN LEEFMILIEU VESALIUS DOCUMENTATIE- EN INFORMATIE CENTRUM

Uitwerken van concept en oprichting

Bernadette CLAUS

Bibliotheekverantwoordelijke, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV)

Projectleider, Vesalius Documentatie- en Informatie Centrum (VDIC)

▪ Binnen de virtuele fusiebibliotheek *Vesalius Documentatie- en Informatie Centrum* (VDIC) (<<http://www.vesalius.be>>) worden al de bibliotheken binnen de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu samengebracht. Het waarom, hoe dit verwezenlijkt werd en wat de praktische gevolgen zijn wordt in dit artikel naar voor gebracht door de projectleider. Het VDIC-portaal is op enkele maanden tijd uitgroeid tot een kruispuntbank waar het aanbod van informatie en de vraag naar documentatie zich optimaal vinden dankzij intense opleidingsrondes bij de verschillende partners. Al het bibliotheekpersoneel is ondertussen actief betrokken bij deze hervorming en staat achter nieuwe moderne initiatieven die opgestart zullen worden in 2007. Nieuwe partners kunnen een aanvraag doen tot toetreding tot deze fusiebibliotheek.

▪ Les bibliothèques du Service Public Fédéral Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement se sont réunies au sein de la bibliothèque virtuelle *Vesalius Documentation and Information Center* (VDIC) (<<http://www.vesalius.be>>). Le chef de projet explique dans cet article pourquoi et comment cela a été réalisé et quelles ont été les suites pratiques. Le portail du VDIC s'est transformé en quelques mois en véritable carrefour où l'offre en information et la demande de documentation se rencontrent de manière optimale grâce à des tournées de formation auprès des différents partenaires. Le personnel des bibliothèques s'est activement impliqué dans cette réorganisation et soutient de nouvelles initiatives modernes qui devaient commencer en 2007. De nouveaux partenaires peuvent faire une demande d'affiliation à la bibliothèque virtuelle.

Het minste dat je kan zeggen is dat er sleet zat op de traditionele bibliotheek binnen de **Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (FOD VG)**. Voor een aantal dagelijkse informatienoden die vroeger door de bibliotheek werden ingevuld wendden de klanten zich in toenemende mate tot internet. De nog resterende **trouwe klanten** waren ontevreden en wilden de bibliotheek verlaten of zelfs afschaffen - alles kan toch op het internet gevonden worden. En inderdaad, ook de bronnen die voorzien in specifiekere informatie-behoefte zoals tijdschriften en databanken zijn bereikbaar via internet, maar de toegang tot deze informatie is allesbehalve goedkoop. De toegang kan enkel georganiseerd worden indien extra geldmiddelen beschikbaar zijn voor de aankoop van de jaarlijkse toegangslicenties.

Voor het **management** was het duidelijk dat de traditionele bibliotheek problematisch was geworden en nadat de vraag of er überhaupt nog plaats was voor een bibliotheekfunctie binnen de processen van de organisatie positief werd beantwoord werden de volgende kwesties aan de orde gesteld:

- hoe een nieuw soort bibliotheek er zou kunnen uitzien
- hoe een andere soort bibliotheek gefinancierd zou kunnen worden

- wat het profiel zou moeten zijn van de dienstoverste, de vroegere bibliothecaris

Bibliotheekverantwoordelijken binnen de FOD VG wisten dat het buigen of barsten zou zijn en dat indien ze niet voldoende creatief waren een eventuele afschaffing van de bibliotheken in de lucht hing en ook hun functie op de tocht stond.

Vaststellingen

Tot en met 2005 waren er binnen de FOD VG een aantal autonome bibliotheken of documentatiecentra met eigen oplossingen voor de specifieke bibliotheektaken.

Hoewel in het verleden verschillende pogingen werden ondernomen om het overleg tussen die bibliotheken te organiseren konden zelden of nooit echte afspraken gemaakt worden over een gemeenschappelijke aankooppolitiek, het gemeenschappelijk gebruik van een zelfde bibliotheekbeheerssysteem, het gratis uitlenen aan elkaar. De professionele contacten tussen collega's in de verschillende bibliotheken waren beperkt, zeg onbestaand.

Dit betekende dus dat in de FOD VG:

- de schaarse middelen (budgetten en human resources) niet optimaal werden aangewend;
- de klanten een ongelijke dienstverlening genoten al naar gelang het departement of het instituut waaronder ze ressorteerden;
- het aanbieden van elektronische bronnen binnen de collecties van de bibliotheken op een zeer ongelijk niveau geschiedde, door gebrek aan middelen en ervaring (ieder houdt zich met het elementaire bezig);
- de klanten misnoegd waren daar zij zich moesten verplaatsen naar universitaire centra om via een universitaire consortium benodigde documentatie te vinden.

Uitdagingen

Voor het management was het snel duidelijk dat enkel een gecentraliseerde aanpak waarin alle financiële en menselijke middelen worden samengebracht de traditionele bibliotheken kon vervangen. Op grond van nuttige ervaring met het aanbieden van wetenschappelijke bronnen werd één van de bibliotheekverantwoordelijken aangeduid om een visie te ontwikkelen op een eenheidsstructuur. Deze verantwoordelijke, de projectleider, genoot de volledige steun van de FOD Voorzitter en het Directiecomité en werd actief bijgestaan door de verschillende diensten die de aanschaf van bibliotheekmateriaal financieren (DG's, Departementen...). Hij moest zowel econoom, jurist, aankoopverantwoordelijke, informatiespecialist als knowledge manager zijn en tevens een ruime en moderne toekomstvisie kunnen aanbrengen bij het Directiecomité van FOD VG.

In het profiel van de bibliotheekverantwoordelijke van het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV) vonden zij deze kwaliteiten. De visie die naar voor werd geschoven in mei 2005 door het Directiecomité raakte bekend onder de noemer van "**virtuele eenheidsstructuur**". Over die nieuwe structuur zullen we het hebben. Maar laten we even stilstaan bij de uitdagingen bij het oprichten van de eenheidsstructuur.

Welke zouden de eventuele partnerbibliotheeken zijn?

De FOD VG is een belangrijke federale bevoegdheid met heel wat instituten die zich met verschil-

lende aspecten van de Volksgezondheid bezig houden (cf. infra voor een overzicht van de partners). Deze instituten genieten verschillende graden van autonomie en hebben elk hun eigen documentatie- en informatievoorziening opgezet dat na verloop van tijd een zeer divers landschap vertoont, zowel met betrekking tot de noden als met betrekking tot de dienstverlening en de geografische spreiding.

Diversiteit op het vlak van de noden inherent aan

- **aard van de instelling:** Binnen de FOD VG zijn twee hoofdactiviteiten te onderscheiden. Enerzijds zijn er administratieve eenheden die aangewezen zijn op de Belgische wetgeving en op lokale informatie, meestal vervat in Belgische publicaties. Deze publicaties zijn doorgaans nog niet elektronisch beschikbaar, maar hebben een lage abonnementsprijs zodat het aankopen van verschillende exemplaren geen praktische problemen stelt. Anderzijds zijn er wetenschappelijke instellingen die voornamelijk aangewezen zijn op internationale wetenschappelijke tijdschriften (en gegevensdatabanken), die vaak toegankelijk zijn via internet, maar meestal zeer duur en specifiek, dus liefst slechts één enkel exemplaar.
- **onderzoeksdomein:** Wetenschappelijke instellingen die ressorteren onder FOD VG hebben specifieke onderzoeksterreinen. In de ene wetenschappelijke instelling gaat het voornamelijk om diergeneeskunde en in de andere om humane geneeskunde. Vele tijdschriften zijn specifiek toe te wijzen aan een bepaalde instelling, maar enkele titels vinden we terug in verschillende instellingen.
- **activiteit:** Inspectiediensten zijn mobiel en deze ambtenaren komen zelden op kantoor (cfr. Het Federaal Voedselagentschap). Voor hen is een e-toegang meer dan wenselijk. Ur-

gentiediensten, verantwoordelijk voor permanentie bij crisissituaties e.d. vereisen dan weer de beschikking over een modern documentatiecentrum dat de klok rond toegankelijk is waar men zich ook bevindt.

Ongelijke middelen en dienstverlening

- **financiële middelen:** Alle documentatiecentra beschikken niet over voldoende geldmiddelen om de interne klanten te voorzien van de nodige documentatie;
- **bibliotheek:** Sommige instellingen beschikken over een goed uitgebouwde informatievoorziening, bij anderen, ontbreken de financiële middelen om een bibliotheek op te richten en uit te baten. Zo bijvoorbeeld de Hoge Gezondheidsraad, een relatief kleine instelling, beschikt niet over een bibliotheek; maar er is een grote nood aan toegang tot internationale publicaties die vaak al aanwezig zijn in een of andere bibliotheek binnen de FOD VG;
- **toegankelijkheid:** Niet elke documentatiecentrum binnen de FOD VG is meer dan 7h open (de ruimten zijn bij afwezigheid afgesloten) of biedt een dienstverlening via een website;
- **bibliotheekcatalogus:** Elke bibliotheek heeft zijn eigen oplossing voor het aanmaken van de lokale catalogus, van webbased naar geïnformatiseerd of onbestaand. Er is dus geen gemeenschappelijke catalogus, laat staan een webbased bibliotheekbeheersysteem dat gemakkelijk gedecentraliseerd gebruikt kan worden door alle partners ten behoeve van één centrale catalogus;
- **document levering:** Niet elk bibliotheek of documentatiecentrum heeft een goed uitgebouwde IBL-centrale. Dikwijls is dit informeel of onbestaand;
- **geen toegang tot consortia:** De twee Belgische academische consortia (Elektron, CIUF), gefinancierd met regionale gelden (onderwijsdotaties) zijn niet toegankelijk voor federale instellingen.
Slechts één van de partners, het Pasteur Instituut, departement van het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid, heeft via het internationale netwerk van de Pasteur Instituten toegang tot het "aankoop consortium" van tijdschriften van het Pasteur netwerk wereldwijd.

Geografische spreiding

Hoe samenwerken binnen geografische verspreide centra is de derde uitdaging. Er zijn een aantal mogelijke partners en binnen elke partner zijn er onderdelen verspreid over meerdere locaties: Zo bv. heeft Coda een vestiging in Ukkel en in Tervuren. Het grootste deel van de FOD VG zit in Eurostation, maar er zijn diensten ondergebracht in

de Zelfbestuurstraat, op de Bisshofsheimlaan, Bolivarlaan...

Oplossing

Zoals eerder al aangegeven werd het antwoord op de drie uitdagingen gevonden in het opzetten van een **virtuele eenheidsstructuur**, één enkel centrum dat de naam kreeg: Vesalius Documentatie en Informatie Centrum – VDIC. In het kort zullen de voornaamste aspecten van deze structuur nader worden toegelicht.

Van individuele bibliotheek naar een partnerschap

Door het Management werd dus beslist de bibliotheken te groeperen en door schaalvergroting de oprichting van een modern documentatiecentrum mogelijk te maken. Aldus werd een overkoepelende virtuele fusiestructuur in het leven geroepen, waarin alle bibliotheken en documentatiecentra binnen de FOD VG werden samengebracht onder leiding van de projectleider, waar zowel de human resources als de geldmiddelen en de collecties gebundeld worden.

Centrale ondersteuning door de projectleider bij de keuze van producten, de gemeenschappelijke aankoop- en bewaarpolitiek

Binnen deze structuur bekleedt de projectleider een belangrijke positie en

- Leidt de bibliotheekverantwoordelijken en zorgt voor de taakverdeling binnen de BackOffice;
- Ondersteunt de bibliotheekverantwoordelijken bij het kiezen van de optimale manier om de collecties op elkaar af te stemmen evenals bij het bepalen van één enkele beste bewaarplaats voor de oudere jaargangen die in meerdere exemplaren aanwezig zijn.

Samenwerken binnen de BackOffice en de FrontOffice

Binnen VDIC worden de meeste "BackOffice"-taken zoals catalografie, bestellen, IBL, lezersadministratie etc. uitgevoerd binnen een webbased bibliotheekbeheersysteem zodat decentraal kan worden gewerkt (input) en centraal kan worden aangeboden (output = portaal). De eenmaking van de BackOffice is een belangrijk onderdeel van de virtuele eenheidsstructuur.

Het bibliotheekpersoneel in de verschillende partnerbibliotheeken is solidair verantwoordelijk voor de gedecentraliseerde inbreng van de gegevens ten behoeve van de centrale aanbieder op het Vesalius-portaal, de FrontOffice dat borg staat voor het "virtuele" in het "virtuele en interactieve" documentatiecentrum.

Het bibliotheekpersoneel binnen de partnerbibliotheeken, de BackOffice, verzekert de dienstverlening ter plaatse voor alle interne klanten indien nodig, alsook voor alle externe klanten die via het portaal binnenkomen. Het VDIC-portaal functioneert aldus als dispatching.

Door deze nieuwe manier van werken worden alle partnerbibliotheeken bij de modernisering betrokken en door synergie wordt het professionalisme bevorderd.

Werken met hetzelfde webbased bibliotheekbeheersysteem

Als bibliotheekstelsel werd voor Aleph gekozen zoals dat wordt aangeboden binnen het academische LIBIS netwerk. Aleph, LIBISng is een webbased product dat enkel een browser nodig heeft als client-server. De server en de data bevinden zich buitenshuis zodat de lokale ICT-dienst niet overbelast wordt en enkel de client machines dient te installeren bij de gebruikers.

Aansluiten bij een netwerk biedt voordelen: De partners, niet enkel binnen het beperkte intranet van de instelling, vormen een samenwerkingsverband, waardoor ingevoerde bibliografische gegevens onmiddellijk voor hergebruik ter beschikking komen van de andere partners van het gehele netwerk. Bijkomend voordeel is dat kennis over het systeem en tips & tricks makkelijker worden uitgewisseld.

Aleph is gebaseerd op internationale standaarden waardoor het mogelijk is het op een flexibele manier te koppelen aan andere systemen Z39.50 compatibel.

Conversie van de gegevens

Overschakelen naar een gemeenschappelijk nieuw systeem is één ding, afrekenen met het verleden een ander. Zoals vermeld had iedere bibliotheek een andere software aanpak gekozen voor het beheer van de bibliotheekuitbating. Dat brengt met zich mee dat verschillende soorten elektronische catalogusbestanden aanwezig zijn. De ingebrachte gegevens dienen geconverteerd naar het eenheidssysteem. In de toekomst zal men dus niet meer spreken van Vesalius-bibliotheek of WIV-bibliotheek.... In de gemeenschappelijke catalogus zal door middel van een nieuwe notatie aan het acroniem op te maken zijn uit welke deelcollectie gegevens afkomstig zijn. Een boek behoort bijvoorbeeld toe aan VDIC IP (deelcollectie Instituut Pasteur) of aan VDIC BIOETH (deelcollectie Raadgevend Comité voor Bio-ethiek). Een gelijkaardige conversie is lopende voor de Antilope-Impala catalogus.

Nieuwe financiële structuur ten behoeve van de gezamenlijke aankooppolitiek

In de communicatie over de nieuwe structuur wordt de nieuwe financiële structuur gekenmerkt door het "plan 3R": een Rationalisatie van de schaarser wordende middelen en de Reïnvestering van deze rationalisatie met het oog op een hoger Rendement. Dit kon enkel verwezenlijkt worden binnen een nieuwe boekhoudkundige structuur. De oplossing werd gevonden door het toekennen van een eigen thesaurierekening type B waardoor met de door de partners gestorte

gelden alle aankopen voor en door het VDIC kunnen gebeuren. Ook de gerealiseerde besparingen kunnen zo opnieuw geïnvesteerd worden in een gemeenschappelijke aankoop...

De nieuwe financiële structuur noodzaakt een regelmatige rapportering zowel naar de financiers als naar de betrokken boekhoudkundige diensten (per DG, per Departement....).

Maximaal rendement door intensieve opleidingsrondes en come-back sessies

De derde R van het "plan 3R" is het **Rendement**. De projectleider kreeg als opdracht het rendement van de belangrijke investering te bevorderen en te maximaliseren. Hiermee wordt bedoeld de elektronische toegang tot tijdschriften en databanken zo ruim mogelijk te maken naar alle interne klanten. Dit kan enkel bereikt worden door intensieve vorming van zowel de bibliotheekwerkgroep, de BackOffice als van de interne gebruikers.

Overleg en communicatie binnen de FOD VG

Om de samenwerking te bestendigen en de financiering naar de toekomst te verzekeren is het noodzakelijk correct te communiceren met alle groepen. Daarom wordt op regelmatige basis vergaderd met

- de financiers via het Directiecomité: rapportering;
- het bibliotheekpersoneel via de Bibliotheekwerkgroep: interne opleidingen en vergaderingen op regelmatige basis;
- de gebruikers via de Bibliotheekcommissie: per kwartaal overleg met de afgevaardigde van de diensten, DG's en departementen van de partners;
- de interne klant (in het algemeen): door mededelingen door de Dienst Communicatie FOD VG.
- de externe klant via de beroepspers: aankondigingen en publiceren van artikels.

Centrale ICT-ondersteuning

Door een centrale ICT-ondersteuning door éénzelfde technisch team, het WIV projectteam, gebruikmakend van éénzelfde centrale infrastructuur (server en software) wordt het e-gebeuren voor elke bibliotheekpartner heel wat gemakkelijker. Op de verschillende locaties zijn er alleen PC's nodig en een internetverbinding voor de

connectie met de centrale server die zich bevindt in het WIV.

Wat is het resultaat hiervan?

Bij het opstarten van het VDIC was ons motto: voor iedereen dezelfde dienstverlening: "zo gemakkelijk mogelijk, zo duidelijk mogelijk met zo weinig mogelijk inspanning". Dit resulteert in een gebruiksvriendelijk en zoveel mogelijk "google-achtige" toegang tot gespecialiseerde documentatie.

Met de oprichting van het Vesalius Documentatie en Informatie Centrum heeft elke interne klant op een gestructureerde manier via het Vesalius-portaal een in tijd en plaats onbeperkte toegang tot de gezamenlijk aangekochte documentatiebronnen (monografieën, databanken, aangekochte tijdschriften) maar ook tot alle bronnen aangeboden in "open access". Het aanbod binnen VDIC is *kwalitatief* vergelijkbaar met dit binnen de Belgische academische consortia. *Kwantitatief* echter worden natuurlijk heel wat minder bronnen aangeboden, maar ze zijn volledig afgestemd op de doeleinden van de FOD VG.

Besluit

Het Vesalius-portaal is een belangrijke speler op het gebied van documentatie en informatie betreffende Volksgezondheid. We veronderstellen dat het immense en gediversifieerde aanbod van documentatie de consumptie ervan zal stimuleren. Het gebruik wordt op de voet gevolgd door gebruiksstatistieken en de publicatie van de "top 10".

Zo is onze FOD VG klaar om in de 21ste eeuw bij te dragen tot

- de opbouw en het verzorgen van een gezonde maatschappij,
- het verlenen van een degelijke wetenschappelijke ondersteuning ter bewaking van de kwaliteit van voedsel, leefmilieu, geneesmiddelen, medische en klinische analyses.

Bernadette Claus
Vesalius Documentatie en Informatie
Centrum
J. Wytsmanstraat 14
1050 Brussel
b.claus@iph.fgov.be

5 mei 2006